

6. Проблемні питання нотаріальної практики / [В.В. Носік, І.В. Спасибо-Фатєєва, І.В. Жилінкова, О.П. Печений] [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://udik.com.ua/books/book-1537/chapter-55201/>.

7. Особливості посвідчення заповіту подружжя // Офіційний веб-сайт Білозерського районного управління юстиції Херсонської області [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.belozerka.just.ks.ua/katalog-poslug-gromadyanam/osoblivosti-posvidchennya-zapovitu-podruzzhzha.html>.

8. Харитонов Є.О. Цивільне право України : [підручник] / Є.О. Харитонов, О.І. Харитонова, О.В. Старцев. – 3-є вид., перероб. і доп. – К. : Істина, 2011. – 808 с.

9. Цивільне право України. Особлива частина : [підручник] / за ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнецової, Р.А. Майданика. – 3-тє вид., перероб. і допов. – К. : Юрінком Інтер, 2010. – 1176 с.

ПЕРУНОВА О. М.,

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри економічної теорії та права
(Харківський національний
автомобільно-дорожній університет)

УДК 347.965.43

ДОКУМЕНТУВАННЯ СУДОВОГО РІШЕННЯ

У статті проведено аналіз процесуальної форми і змісту судового рішення першої інстанції з цивільних справ. Визначено і проаналізовано зв'язок процесуальної форми й процесуального змісту судового рішення. Категорія документування судового рішення спрямована на законне й обґрунтоване вирішення справи, яка невідривно пов'язана з процесуальною формою і змістом судового рішення згідно із цивільним законодавством.

Ключові слова: *судове рішення, цивільне судочинство, документування, процесуальна форма і зміст, вступна частина, описова частина, мотивувальна частина, регулятивна частина.*

В статье проведён анализ процессуальной формы и содержания судебного решения первой инстанции по гражданским делам. Обозначена и проанализирована связь процессуального содержания судебного решения. Категория документирования судебного решения направлена на законное и обоснованное разрешение дела, которая непосредственно связана с процессуальной формой и содержанием судебного решения согласно гражданскому законодательству.

Ключевые слова: *судебное решение, гражданское судопроизводство, документирование, процессуальная форма и содержание, вступительная часть, описательная часть, мотивировочная часть, регулятивная часть.*

In the given article there was conducted the analysis of procedural form and content of the court judgment of the first instance in civil cases. The relation of procedural form and procedural content of the court judgment is identified and analyzed. Category of court judgment documenting aimed at legitimate and reasonable settlement of the case, which is inseparably linked with the procedural form and content of the court judgment under civil law.

Key words: *judgment, civil litigation, documentation, procedural form and content, introductory part of the reasoning part of the regulatory.*

Вступ. Цивільне судочинство суворо впорядковане. У ньому кожний суб'єкт виконує зазначені функції, згідно з якими він наділений комплексом прав та обов'язків. Важливу роль у цивільному судочинстві відіграє суд, він є обов'язковим суб'єктом цивільних процесуальних правовідносин.

Постановка завдання. Мета статі – проаналізувати процесуальну форму і зміст судового рішення першої інстанції з цивільних справ; визначити і проаналізувати зв'язок процесуальної форми й процесуального змісту судового рішення.

Результати дослідження. Суворо впорядкованість цивільного судочинства, послідовність його стадій визначають і суворо індивідуалізацію його суб'єктивного складу. У цій поступовості цивільного судочинства питому вагу має суд першої інстанції. Суд першої інстанції як суб'єкт цивільного судочинства виконує функцію розгляду та вирішення цивільної справи по суті [1, с. 5–6].

Основним функціональним правом і обов'язком суду першої інстанції є винесення судових рішень. Усяке рішення суду є правозастосовним актом. Постановляючи їх, суди керуються відповідними нормами матеріального і процесуального права. Розглядаючи й вирішуючи кожну цивільну справу, кожне питання, яке виникає в ході розгляду та вирішення справи (а якщо виникає потреба й у ході його перевірки та виконання), суд застосовує юридичні норми й тим самим утілює свою волю у відповідних рішеннях. Залежно від вирішення питання суд першої інстанції приймає рішення у формі рішень та ухвал. Так, рішення суду першої інстанції, яким справа вирішується по суті, виноситься у формі рішення.

Судова постанова є вольовим актом суду, який є органом держави. Як зазначає М.І. Ткачов, у теорії цивільного процесуального права й судовій практиці термін «судова постанова» використовується у двох значення: 1) як процесуальний акт – документ судового органу з конкретної цивільної справи; 2) як родове поняття для всіх актів суду, які виносяться в межах компетенції суду [2, с. 5–6].

На нашу думку, якщо говорити про сутність рішень суду першої інстанції, то вона є різною. Так, рішення суду притаманні такі особливості: воно має індивідуальне значення; це офіційний акт-документ, який виражає волю держави і приймається компетентними органами; воно викликає певні юридичні наслідки індивідуального характеру, є кінцевою ланкою в певному юридичному складі; є приписом суду на засаді загальних норм індивідуально визначити міру можливої й обов'язкової поведінки для конкретних осіб; є зовнішнім формальним закріпленням результату правозастосування з кожної цивільної справи; воно має відповідати закріпленню у цивільному процесуальному законодавстві вимогам.

Рішення, а також ухвали суду першої інстанції мають певну процесуальну форму і зміст, які визначені законом і від яких залежить значення того чи іншого процесуального акта-документа.

Уважаємо, що від того, як максимально чітко було задокументоване судове рішення, залежить і значення судового рішення в цивільному судочинстві, завданням якого є справедливий, неупереджений і своєчасний розгляд і вирішення цивільних справ з метою захисту порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб, інтересів держави.

Суди ухвалюють рішення іменем України. Те, що рішення ухвалюються іменем України, свідчить про його владний характер, оскільки воно спрямоване на вирішення спірних матеріальних правовідносин і після ухвалення створює для осіб, яких стосується, його безперешкодну реалізацію.

Кожне судове рішення виноситься в певному процесуальному порядку, який гарантує усебічне обговорення питань усіма суддями, з дотриманням вимог складання процесуальних актів-документів, від чого певною мірою залежить правильне вирішення цивільної справи.

Так, при винесенні судового рішення підводиться підсумок роботи суду по вирішенню спору сторін. Тому чіткий і вичерпний аналіз матеріалів усього процесу при винесенні рішення й формування висновків суду повинен здійснюватися в передбаченій законодавством письмовій процесуальній формі.

Письмова процесуальна форма – це встановлений законом порядок оформлення процесуальних дій, який регламентує вимоги до складу реквізитів, послідовності їх викладення й розташування в документі, вимоги до змісту його тексту, а також наслідки недодержання цього порядку [3, с. 27].

Необхідно визначити, що процес документування судового рішення, підходи й поняття юридичної техніки, за допомогою якої суд оформлює цей процесуальний акт-документ, а також способи й технічні засоби, які можуть бути застосовані при оформленні судового рішення, у юридичній літературі певною мірою не розглядалися. Такі автори-процесуалісти, як С.Я. Фурса, М.М. Ясинок, С.В. Васильєв, В.В. Комаров, Н.А. Чечина, приділяють увагу переважно процесуальному змісту судового рішення. Як відомо, в українському законодавстві зміст судового рішення ділять на чотири частини (вступну, описову, мотивувальну та регулятивну). Кожна з них обов'язково повинна бути наявна в судовому рішенні як у процесуальному акті-документі.

Процес документування, оформлення має значення для кожного процесуального документа, який використовується в цивільному судочинстві, зміст цих різних документів за своїм призначенням несе в собі різну інформацію і має призначення цивільного судочинства, сам процес фіксації кожного з процесуальних актів-документів у цивільному процесі є різним.

Як зазначає Н.Н. Кушніренко, документування – це утворення документа з використанням різних методів, способів і засобів фіксування інформації на матеріальному носіїві [4, с. 67].

Отже, процес документування судового рішення, оформлення цього процесуального акта-документа згідно з його процесуальною формою і змістом впливає, безперечно, на якість цього процесуального акта-документа, що, безумовно, впливає на підсумок роботи суду щодо вирішення справи.

Постановлення та проголошення рішення – заключний етап судового розгляду цивільної справи судом першої інстанції. Постановлення та проголошення судового рішення є ключовою дією цивільного процесу.

Законодавство визначає зміст судового рішення як акт правосуддя, так і процесуальний документ. Проте таке умовний поділ судового рішення на акт правосуддя і процесуальний документ, його наявність призводять до непорозуміння. Це різний зміст акта правосуддя і процесуального документа, у якому цей акт виражено.

На нашу думку, зміст кожного судового рішення визначається трьома факторами: *обставинами розглядуваної цивільної справи; правовими вимогами, висунутими до нього, і процесуальною формою, установленюю законом для актів правосуддя*. І якщо фактичні дані в кожній справі абсолютно індивідуальні й неповторні, то вимоги закону, юридична процесуальна форма постійні та незмінні.

Стаття 215 Цивільного процесуального кодексу (далі – ЦПК) України 2016 р. регламентує порядок викладення змісту судового рішення з позначенням чотирьох частин судового рішення: вступної, описової, мотивувальної й регулятивної, кожна з яких повинна супроводжуватися певними реквізитами, що належать тільки їй, це допомагає цивільному судочинству, згідно з цією статтею, визначити зміст (сутність), правову форму рішення, регламентувати порядок його викладення, послідовність розміщення реквізитів, що, у свою чергу, перетворює відповідний текст у процесуальний акт-документ із дотриманням змісту судового рішення як акта-правосуддя.

Отже, *вступна частина* судового рішення повинна містити в собі час і місце його ухвалення; найменування суду, що ухвалив рішення; прізвище та ініціали судді; прізвище й ініціали секретаря судового засідання; імена (найменування) сторін та інших осіб, які брали участь у справі; предмет позовних вимог; *описова* – узагальнене викладення позиції відповідача; пояснення осіб, які беруть участь у справі; інші докази, досліджені судом; у *мотивувальній* зазначаються встановлені судом обставини й визначені відповідно до них правовідносини; мотиви, із яких суд вважає встановленою наявність або відсутність фактів,

якими обґрунтовувалися вимоги чи заперечення; бере до уваги або відхиляє докази; застосовує зазначені в рішенні нормативно-правові акти; чи були порушені, не визнані або оспорені права, свободи або інтереси, за захистом яких особа звернулася до суду, а якщо були, то ким; назва статті, її частина, абзац, пункт, підпункт закону, на підставі якого вирішено справу, а також процесуальний закон, яким суд керувався; у *регулятивній* зазначаються висновок суду про задоволення позову або відмову в позові повністю або частково; висновок суду по суті позовних вимог; розподіл судових витрат; строк і порядок набрання рішенням суду законної сили та його оскарження (ст. 215 ЦПК України).

Рішення суду ухвалюється в нарадчій кімнаті з додержанням її таємниці, викладається в письмовій формі головуючим або одним із суддів при колегіальному розгляді справи та підписується всім складом суду, який бере участь у постановленні рішення. Постановлене судом рішення проголошується прилюдно. Головуючий роз'яснює зміст рішення, порядок і строк його оскарження. Після проголошення рішення суд, який його ухвалив, не може сам скасувати або змінити це рішення (ст. 218 ЦПК України 2016 р.).

Якщо рішення суду є незрозумілим для осіб, які брали участь у справі, або для державного виконавця, суд за їхньою заявою постановляє ухвалу, у якій роз'яснює своє рішення, не змінюючи при цьому його змісту, у порядку, визначеному в ст. 221 ЦПК України. У цьому разі суд в ухвалі із цього приводу більш повно та чітко викладає ті частини рішення, розуміння яких викликає труднощі, не вносячи змін у сутність рішення й не торкаючись питань, які не були предметом судового розгляду.

Але варто мати на увазі, що ЦПК України 2016 р. не передбачено форми складання судового рішення як процесуального акта-документа, а також способи й технічні засоби, які можуть бути застосовані при оформленні судового рішення. Хоча є певні вимоги, які висуваються до цього процесуального акта-документа. Текст насамперед має бути написаний грамотно, без помилок, із дотриманням стилю офіційного документа. Речення потрібно добирати короткі і прості. Перехід від однієї фрази до іншої має бути логічним і природним. Усе це сприяє ясності й дохідливості судового рішення.

Так, І.М. Зайцев зазначає, що вимоги діловодства у сфері правосуддя нечисленні, елементарні та безспірні. Не всі вони включені в ЦПК України. Так, навряд чи доцільно нормативно наділити суддю обов'язком граматично правильно оформляти судові рішення, потрібне лише належне ставлення суддів до службових обов'язків [5, с. 20].

Спосіб виготовлення тексту являє собою зміст письмового виявлення суду. Текст цього процесуального акта-документа повинен відповідати всім вимогам щодо письмової процесуальної форми і змісту судового рішення. Тому вважаємо, що доцільно ст. 215 ЦПК України 2016 р. доповнити положенням про необхідність судові рішення викладати чітким машинописним текстом. Виправданим було б повернутися до централізованого виготовлення бланків судового рішення. Це, на нашу думку, узаконить форму судового рішення як процесуального акта-документа, що, у свою чергу, у майбутньому полегшить роботу суддів, ураховуючи те, що зараз у судовій практиці все більш питому вагу займають письмові документи у вигляді машинописного тексту, а також сприятиме цивілізованому оформленню копій рішень, які видаються сторонами, бо саме за ними оцінюється ділова кваліфікація працівників суду.

М.Й. Штефан зазначає, що сутність судового рішення полягає в тому, що воно є основним і найважливішим актом правосуддя, постановленим ім'ям України і спрямованим на захист прав, свобод та законних інтересів, зміцнення законності й правопорядку, на запобігання правопорушенням, виховання громадян і посадових осіб у дусі поваги до Конституції, законів України, честі й гідності людини [6, с. 356].

Висновки. Отже, категорія документування судового рішення направлена на законне й обґрунтоване вирішення справи, яка невідривно пов'язана з процесуальною формою і змістом судового рішення згідно із цивільним законодавством.

Отже, додержання процесуальної форми і змісту судового рішення є однією з обов'язкових вимог цивільного-процесуального законодавства, що забезпечує винесення суддею

законного й обґрунтованого судового рішення та правильного оформлення цього процесуального акта-документа.

Дослідження й удосконалення надалі судового рішення як основного та найважливішого акта правосуддя має дуже велике значення для захисту прав і свобод та законних інтересів громадян і організацій, державних і громадських інтересів.

Список використаних джерел:

1. Козлов А.Ф. Суд первой инстанции как субъект гражданского процессуального права / А.Ф. Козлов. – Томск : Из-во Томского ун-та, 1983. – 165 с.
2. Ткачѳв Н.И. Законность и обоснованность судебных постановлений по гражданским делам / Н.И. Ткачѳв. – Саратов : Из-во Саратовского ун-та, 1987. – 108 с.
3. Перунова О.М. Процесуальні акти-документи з цивільних справ : [монографія] / О.М. Перунова. – Х. : ХНАДУ, 2013. – 204 с.
4. Кушнарѳнко Н.Н. Документоведение : [учебник] / Н.Н. Кушнарѳнко. – 8-е изд., стер. – К. : Знання, 2008. – 459 с.
5. Зайцев И.Н. Судебное решение как процессуальный документ / И.Н. Зайцев // Рос. юстиция. – 1995. – № 4. – С. 20–21.
6. Штефан М.Й. Цивільний процес : [підручник для юридичних спеціальностей вищих закладів освіти] / М.Й. Штефан. – К. : Ін Юре, 1997. – 358 с.

